

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

5 юни 2018 година *

„Преюдициално запитване — Член 325 ДФЕС — Измама или друга незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Европейския съюз в митническата област — Ефективност на наказателното преследване — Прекратяване на наказателното производство — Разумен срок — Директива 2012/13/ЕС — Право на информация относно обвинението — Право на достъп до материалите по делото — Директива 2013/48/ЕС — Право на достъп до адвокат“

По дело C-612/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Специализирания наказателен съд (България) с акт от 11 ноември 2015 г., постъпил в Съда на 18 ноември 2015 г., в рамките на наказателно производство срещу

Николай Колев,

Милко Христов,

Стефан Костадинов

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: К. Lenaerts, председател, А. Tizzano (докладчик), заместник-председател, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J. L. da Cruz Vilaça, J. Malenovský и E. Levits, председатели на състави, E. Juhász, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, M. Vilaras и E. Regan, съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: M. Alekseejev, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 15 ноември 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за българското правителство, от Л. Захариева и Е. Петранова, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от R. Troosters и В. Соловейчик, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 4 април 2017 г.,

* Език на производството: български.

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 325 ДФЕС, на Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 2012 г., стр. 1) и на Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане (ОВ L 294, 2013 г., стр. 1).
- 2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство срещу Николай Колев, Милко Христов и Стефан Костадинов, обвинени, в качеството им на митнически служители на митница Свиленград (България), в различни престъпления.

Правна уредба

Правото на Съюза

Решение 2007/436/ЕО, Евратом

- 3 Съгласно член 2, параграф 1, буква а) от Решение 2007/436/ЕО, Евратом на Съвета от 7 юни 2007 година относно системата на собствените ресурси на Европейските общности (ОВ L 163, 2007 г., стр. 17), приложимо към момента на настъпване на фактите по главното производство, собствените ресурси на Съюза включват митата по Общата митническа тарифа.

Регламент (ЕО) № 450/2008 и Регламент (ЕС) № 952/2013

- 4 Член 21, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 450/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година за създаване на Митнически кодекс на Общността (Модернизиран митнически кодекс) (ОВ L 145, 2008 г., стр. 1), който е приложим към момента на настъпване на фактите по главното производство, гласи:

„Всяка държава членка предвижда санкции за неспазване на митническото законодателство на Общността. Тези санкции са ефективни, пропорционални и възпиращи“.

- 5 Този регламент е отменен на 30 октомври 2013 г. с Регламент (ЕС) № 952/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 9 октомври 2013 година за създаване на Митнически кодекс на Съюза (ОВ L 269, 2013 г., стр. 1) и член 42, параграф 1 от него по същество възпроизвежда посочения член 21, параграф 1.

Директива 2012/13

6 Съображения 10, 14, 27, 28 и 41 от Директива 2012/13 гласят:

„(10) Общите минимални правила следва да доведат до увеличаване на доверието в наказателноправните системи на всички държави членки, което от своя страна следва да доведе до по-ефикасно съдебно сътрудничество в условията на взаимно доверие. Такива общи минимални правила следва да бъдат установени в областта на информацията в наказателното производство.

[...]

(14) [...] С [настоящата директива] се предвиждат общи минимални стандарти в областта на информацията за [...] обвинението, която следва да се предостави на лица, заподозрени или обвинени в извършването на престъпление, с цел повишаване на взаимното доверие между държавите членки. Настоящата директива се основава на правата, предвидени в Хартата, и по-специално членове [...] 47 и 48 от нея, като се основава на [член 6] от ЕКПЧ, така както се [тълкува] от Европейския съд по правата на човека. [...]

[...]

(27) На лица, обвинени в извършването на престъпление, следва да се предостави цялата информация относно обвинението, необходима, за да могат те да подготвят защитата си и за да се гарантира справедливостта на производството.

(28) На заподозрените лица или на обвиняемите се предоставя незабавно информация относно престъпното деяние, в извършването на което лицето е заподозряно или обвинено, като това става не по-късно от техния първи разпит в наказателното производство от полицията или от друг компетентен орган, без да се нарушава ходът на текущи разследвания. Описание на фактите, включително, ако са известни, времето и мястото, свързани с престъпното деяние, в извършването на което лицето е заподозряно или обвинено, както и евентуалната правна квалификация на предполагаемото престъпление, следва да се предоставя с достатъчно подробности, като се отчита стадият, на който се намира наказателното производство, когато подобно описание се дава, за да се гарантира справедливостта на производството и да се позволи ефективно упражняване на правото на защита.

[...]

(41) [...] По-специално, с настоящата директива се цели насърчаване на [...] правото на справедлив съдебен процес и правото на защита. [...]“.

7 Член 1 от тази директива гласи:

„С настоящата директива се установяват правила относно правото на информация на заподозрените лица или на обвиняемите [...] относно обвинението срещу тях. [...]“.

- 8 Член 6 от посочената директива, озаглавен „Право на информация относно обвинението“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че заподозрените лица или обвиняемите получават информация относно престъпното деяние, в извършването на което са заподозрени или обвинени. Тази информация се предоставя незабавно и с подробностите, необходими, за да се гарантира справедливостта на производството и ефективното упражняване на правото на защита.

[...]

3. Държавите членки гарантират, че не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда се предоставя подробна информация относно обвинението, включително относно характера и правната квалификация на престъплението, както и формата на участие на обвиняемия.

4. Държавите членки гарантират, че заподозрените лица или обвиняемите са информирани незабавно за промени в информацията, предоставена в съответствие с настоящия член, когато това е необходимо, за да се гарантира справедливостта на производството“.

- 9 Член 7 от същата директива е озаглавен „Право на достъп до материалите по делото“ и в параграфи 2 и 3 предвижда:

„2. С цел гарантиране на справедливостта на производството и подготовка на защитата държавите членки гарантират, че на заподозрените лица или обвиняемите или на техните адвокати се предоставя достъп най-малко до всички доказателствени материали, независимо дали са в полза на заподозрения или обвиняемия или в подкрепа на обвинението, с които разполагат компетентните органи.

3. [...] [Д]остъпът до материалите, посочени в параграф 2, се предоставя своевременно, за да може да се упражни ефективно правото на защита, но не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда. В случай че компетентните органи съберат нови доказателствени материали, своевременно се предоставя достъп до тях, така че да могат да бъдат взети предвид“.

Директива 2013/48

- 10 Съображение 12 от Директива 2013/48 гласи:

„С настоящата директива се установяват минимални правила относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство [...]. По този начин настоящата директива спомага за прилагането на Хартата, и по-специално на членове [...] 47 и 48 от нея, като се основава на [член] 6 [...] ЕКПЧ, съгласно тълкуването на Европейския съд по правата на човека [...]“.

- 11 Член 1 от тази директива гласи следното:

„С настоящата директива се установяват минимални правила относно правото на заподозрени и обвиняеми в наказателно производство [...] на достъп до адвокат [...]“.

- 12 Член 3 от посочената директива, озаглавен „Право на достъп до адвокат в наказателното производство“, предвижда в параграф 1:

„Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражняват правата си на защита“.

Българското право

Разпоредби относно правото на адвокат

- 13 Съгласно член 91, алинея 3 във връзка с член 92 от Наказателно-процесуалния кодекс, в действащата към момента на настъпването на фактите по главното производство редакция, когато двама обвиняеми имат един и същ защитник, съдът следва да отстрани този адвокат, ако защитата на единия от тях противоречи на защитата на другия. Съгласно установената национална съдебна практика противоречие в интересите между посочените лица е налице, ако единият от тях дава обяснения, които могат да бъдат ползвани срещу другия, докато последният не дава обяснения.
- 14 Член 94, параграфи 4—6 от този кодекс урежда служебното назначаване, от независим орган, на резервен защитник.

Разпоредби относно обвинението, разследването и обвинителния акт

- 15 Членове 219 и 221 от Наказателно-процесуалния кодекс предвиждат, че разследващият орган повдига обвинение, в което се посочват основните факти на престъплението и правната им квалификация. Постановлението се предявява на обвиняемия и неговия защитник, които го подписват, след като се запознаят с него.
- 16 Предявяването на разследването е уредено в членове 226—230 от този кодекс. Съгласно тези разпоредби материалите, събрани до приключване на разследването, се предоставят на защитата преди евентуалното изготвяне на обвинителен акт, ако тя е направила искане за това. В този случай обвиняемият и неговият адвокат се призовават поне три дни преди предявяването и могат да се запознаят със съответните материали в подходящ срок. Ако те не са намерени на обявения адрес или не се явят в деня на предявяване без уважителни причини, задължението за предявяване на материалите отпада.
- 17 Съгласно по-конкретно член 246 от посочения кодекс, когато реши да внесе делото в съда, прокурорът изготвя обвинителен акт и така приключва досъдебната фаза и започва съдебната фаза на наказателното производство. Обвинителният акт, който според запитващата юрисдикция представлява „окончателното прецизирано обвинение“, формулира подробно фактите и правната квалификация на тези факти. Той се внася в съда, който е длъжен в 15-дневен срок да провери дали са допуснати съществени процесуални нарушения. Ако такива не са допуснати, съдът насрочва първото съдебно заседание. С призовката за това съдебно заседание обвиняемият и защитникът му получават препис от обвинителния акт. След това те разполагат със седемдневен срок, който може да бъде удължен, за подготовка на защитата.

Разпоредбите и съдебната практика относно съществените процесуални нарушения

- 18 Съгласно член 348, алинея 3, точка 1 от Наказателно-процесуалния кодекс нарушението на процесуални правила е „съществено“, когато уврежда в значителна степен признато от закона процесуално право. Съгласно практиката на Върховния касационен съд (България) такива нарушения по-специално са липсата на повдигане на обвинение или предявяване на обвинението, на материалите на следствието, неизготвянето на обвинителен акт, както и наличието на противоречие в обвинителния акт. Порочното действие следва да бъде заменено с ново, като се уточнява, че съдът не може сам да отстрани допуснатите от прокурора съществени процесуални нарушения, а за тази цел трябва да върне делото на последния.

Разпоредбите относно прекратяването на наказателното производство

- 19 Прекратяването на наказателното производство, към датата на настъпване на фактите по главното производство, е уредено по-специално в членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс, като запитващата юрисдикция посочва, че те имат за цел да се ускори досъдебната фаза на наказателното производство.
- 20 Съгласно член 368 от този кодекс, когато досъдебната фаза на наказателното производство не приключи след изтичане на две години от обвинението за тежки престъпления, обвиняемият може да поиска от съда да започне процедурата, предвидена в член 369 от този кодекс, която цели делото да се внесе за разглеждане в съда, или, ако това не се направи, да се прекрати наказателното производство.
- 21 Съгласно посочения член 369 съдът, след като установи изтичането на двугодишния срок, следва да върне делото на прокурора, като му дава тримесечен срок за приключване на разследването и за приключване, чрез прекратяване на наказателното производство или внасяне на делото в съда, на досъдебната фаза. Ако прокурорът избере втората възможност, разполага с допълнителни 15 дни за съставяне и внасяне на обвинителен акт. Ако прокурорът не спази новите срокове, съдът следва да изиска делото и да прекрати наказателното производство. Ако, обратното, прокурорът приключи досъдебната фаза на производството и внесе в определените срокове обвинителен акт в съда, последният проверява редовността на производството и по-специално липсата на съществени процесуални нарушения. Ако приеме, че са допуснати такива нарушения, съдът отново връща делото на прокурора, като му предоставя допълнителен срок от един месец, за да отстрани тези нарушения. Ако прокурорът не се съобрази с този срок, ако не отстрани посочените нарушения, или допусне нови, съдът прекратява наказателното производство.
- 22 Когато са изпълнени всички тези условия, това прекратяване е право на обвиняемия, а съдът е длъжен да го постанови, без да може сам да отстрани установените съществени процесуални нарушения, нито да разгледа делото по същество. Решението за прекратяване на наказателното производство преустановява по окончателен начин цялото наказателно преследване, така че, вече не е възможно да се търси наказателна отговорност на съответното лице. Това решение, освен при изключителни случаи, не може да се обжалва.
- 23 С писмо от 25 август 2017 г. запитващата юрисдикция уведомява Съда за изменението на членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс, както и за въвеждането в кодекса на нов член 368а. Съгласно така изменените разпоредби съдът вече не може да постанови прекратяване на наказателното производство, а единствено ускоряването му. Според запитващата юрисдикция обаче тези изменения не се прилагат *ratione temporis* към делото по главното производство.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 24 Осем служители на митница Свиленград — г-н Димитър Димитров, г-н Пламен Дренски, г-н Колев, г-н Христов, г-н Костадинов, г-н Наско Курдов, г-н Никола Трифонов и г-н Георги Златанов са обвинени, че в периода от 1 април 2011 г. до 2 май 2012 г. са участвали в организирана престъпна група, като искали подкупи от преминаващите през границата между България и Турция шофьори на товарни и леки автомобили, за да не извършват митническа проверка и да не отразяват в документите констатирани нередности. Г-н Костадинов и г-н Курдов са обвинени и в укриване на така събраните подкупи, а г-н Дренски, г-н Христов и г-н Трифонов — в корупция. Тези различни деяния съгласно членове 215, 301 и 321 от Наказателния кодекс са престъпления, наказуеми с наказание лишаване от свобода, което може да стигне до шест или до десет години, а що се отнася до деянията за корупция — и с глоба.
- 25 Осемте обвиняеми са арестувани през нощта на 2 срещу 3 май 2012 г. Обвиненията срещу тях са повдигнати веднага след ареста им, след това през 2013 г. са уточнени и са им предявени. На лицата са предявени и събраните доказателства.
- 26 Част от посочените лица сключват споразумение с прокурора с цел да се прекрати частично преследването, водено срещу тях, и делото е внесено пред запитващата юрисдикция за одобряване на споразумението. Този съд обаче приема, че обвиненията не са повдигнати от компетентен орган и че са налице процесуални нарушения, и на два пъти отхвърля искането.
- 27 Поради това делото е върнато отново на компетентния прокурор от Специализираната прокуратура за повдигане на нови обвинения спрямо осемте обвиняеми. Впоследствие обаче производството фактически спира и определените срокове за разследване се удължават многократно.
- 28 През 2014 г. разследването все още не е приключило и тъй като е изтекъл срокът от две години от датата на обвинението, г-н Колев, г-н Христов и г-н Костадинов сезират на основание член 368 от Наказателно-процесуалния кодекс запитващата юрисдикция с искане за започване на предвидената в член 369 от този кодекс процедура. Съдът, след като уважава искането, изпраща делото на прокурора, като определя срок от три месеца, тоест до 29 януари 2015 г., да приключи разследването, да повдигне нови обвинения, да предяви обвиненията и разследването на обвиняемите и да приключи досъдебната фаза на наказателното производство, след което прокурорът разполага допълнително с 15 дни да изготви обвинителен акт и да го внесе в съда.
- 29 Прокурорът повдига нови обвинения и внася обвинителен акт пред запитващата юрисдикция в определените срокове.
- 30 Обвинението обаче не е предявено нито на г-н Колев и г-н Костадинов, нито на техните адвокати. Всъщност те са посочили, че не могат да се явят на определените за предявяването дати поради здравословни и служебни причини. Освен това разследването не е предявено нито на тези лица, нито на г-н Христов.
- 31 С разпореждане от 20 февруари 2015 г. запитващата юрисдикция приема, че са допуснати съществени процесуални нарушения, тъй като, от една страна, изготвените нови обвинения не са предявени на г-н Колев и на г-н Костадинов в нарушение на процесуалните им права и обвинителният акт съдържа данни за обвинението, които не са редовно предявени на тези лица. От друга страна, запитващата юрисдикция посочва, че част от обвинителния акт във връзка с деянията, за които е обвинен г-н Христов, съдържа противоречия. Поради това съгласно член 369 от Наказателно-процесуалния кодекс посочената юрисдикция отново връща делото на прокурора, като му дава едномесечен срок, тоест до 7 май 2015 г., да отстрани установените процесуални нарушения, като в противен случай наказателното производство срещу г-н Колев, г-н Христов и г-н Костадинов ще бъде прекратено.

32. Макар да призовава многократно г-н Колев и г-н Костадинов, прокурорът не успява да осигури редовно предявяване на обвиненията и на разследването. Разследването не е предявено и на г-н Христов. Всъщност тези три лица и адвокатите им отново са посочили, че не могат да се явят на определените дати поради различни причини, сред които по-конкретно заминаване в чужбина, по здравословни и служебни причини, както и поради това, че прокурорът не е спазил предвидения в закона срок за призоваване три дни по-рано за предявяване на разследването.
33. Поради това с разпореждане от 22 май 2015 г. запитващата юрисдикция приема, че прокурорът не е отстранил констатираните преди това съществени процесуални нарушения, допуснал е нови, тъй като процесуалните права на г-н Колев, г-н Христо и г-н Костадинов са били отново нарушени, и не са отстранени напълно противоречията в обвинителния акт.
34. Поради това, подчертавайки, че е възможно трите лица и адвокатите им да злоупотребяват с правата си и да целят единствено отлагане, за да попречат на прокурора да приключи досъдебната фаза на наказателното производство и да отстрани посочените нарушения в определения срок, този съд приема, че са изпълнени условията за прекратяването на производството и прекратяването вече е задължително по отношение на посочените лица. В това отношение съдът по същество подчертава, че обстоятелството, че обвиняемият злоупотребява с правата си и възпрепятства обективно прокурора да осъществи различни предвидени в закона процесуални действия, не може да бъде пречка за прекратяването на съответното наказателно производство. Въпреки тези обстоятелства посоченият съд все пак решава да прекрати съдебното, а не наказателното производство.
35. Определението се обжалва както от прокурора, който твърди, че не са допуснати съществени процесуални нарушения, така и от г-н Христов, според когото запитващата юрисдикция неправилно не е прекратила въпросното наказателно производство.
36. С определение от 12 октомври 2015 г. сезираният въззивен съд приема, че запитващата юрисдикция е следвало да прекрати производството съгласно членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс и за тази цел връща делото на този съд.
37. Запитващата юрисдикция обаче поставя въпроса дали решение от 8 септември 2015 г., Taricco и др. (C-105/14, EU:C:2015:555), постановено от Съда докато делото е висящо пред въззивния съд, не поражда съмнение за съвместимостта на посочените членове 368 и 369 с правото на Съюза, и по-специално със задължението на държавите членки да гарантират ефективност на наказателното преследване на престъпления, които засягат финансовите интереси на Съюза.
38. При положителен отговор, запитващата юрисдикция поставя въпроса за последиците от такава несъвместимост. В това отношение, като посочва, че при необходимост следва да не приложи посочените разпоредби, този съд поставя въпроса какви конкретни мерки следва да вземе, за да гарантира пълното действие на правото на Съюза, като същевременно осигури на г-н Колев, г-н Христов и г-н Костадинов закрила на правото на защита и на справедлив процес.
39. Обмисля няколко възможности.
40. Първо, запитващата юрисдикция би могла да реши да не приложи предвидените в член 369 от Наказателно-процесуалния кодекс срокове и съответно да предостави на прокурора по-дълъг срок за отстраняване на нередностите, констатирани при изготвянето на обвинителния акт и предявяването на обвиняемите на обвиненията и на разследването, преди делото отново да се внесе в съда. Този съд обаче поставя въпроса за конкретните мерки, които следва да вземе, за да защити предвиденото в член 47, втора алинея от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“) право на тези лица делото да бъде разгледано в разумен срок.

- 41 Второ, запитващата юрисдикция би могла да реши да започне съдебната фаза на наказателното производство въпреки допуснатите в досъдебната фаза на производството нередности. Все пак има съмнения дали правото на Съюза допуска това.
- 42 В този контекст се поставя въпросът дали, от една страна, тези нарушения, които по българското право са „съществени процесуални нарушения“, следва да се квалифицират като такива и съгласно членове 6 и 7 от Директива 2012/13 и член 3, параграф 1 от Директива 2013/48. От друга страна, при положителен отговор, този съд иска да установи дали може да образува съдебно производство въпреки допуснатите съществени процесуални нарушения, да ги отстрани в хода на това производство и да се произнесе по същество, без да прекрати производството съгласно членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс.
- 43 Освен това според запитващата юрисдикция, която посочва, че г-н Костадинов и г-н Курдов имат един и същ адвокат, интересите на тези лица са противоречиви, тъй като първият дава обяснения за факти, които могат да се ползват срещу втория, който не дава обяснения. Запитващата юрисдикция има съмнения относно съвместимостта на член 91, параграф 3 и член 92 от Наказателно-процесуалния кодекс, които изискват адвокатът да бъде отстранен на това основание, въпреки противопоставянето на г-н Костадинов и г-н Курдов след информиран избор, с член 3, параграф 1 от Директива 2013/48. В тази връзка иска да установи дали предвиденият в посочения член 3, параграф 1 достъп до адвокат би бил гарантиран, ако, заменяйки го, назначи двама служебни защитници.
- 44 При тези обстоятелства Специализираният наказателен съд (България) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Дали национален закон е съвместим със задължението на държава членка да предвиди ефективно наказателно преследване за престъпления на митнически служители, ако този закон предвижда, че наказателното производство, водено против митнически служители за участие в организирана престъпна група с цел да извършват корупционни престъпления при изпълнение на задълженията си (да приемат парични суми, за да не извършват митнически преглед), както и за конкретни подкупи, както и за укриване на взети подкупи, се прекратява, без съдът да разгледа по същество повдигнатите обвинения, при следните условия: а) изтекъл двугодишен срок от обвинението; б) направено искане от обвиняемия за приключване на досъдебното производство; в) даване от съда на прокурора на тримесечен срок за приключване на досъдебното производство; г) осъществяване на „съществени процесуални нарушения“ от прокурора в този срок (изразяващи се в ненадлежно предявяване на допълнено обвинение, непредявяване на разследването и противоречив обв. акт); д) даване от съда на прокурора на нов едномесечен срок за отстраняване на тези „съществени процесуални нарушения“; е) неотстраняване на тези „съществени процесуални нарушения“ от прокурора в този срок — ако причината за допускането им в първия тримесечен срок и за неотстраняването им в последния едномесечен срок се дължи както на прокурора (неотстраняване на противоречията в обвинителния акт; неизвършване на реални действия в по-голямата част от тези срокове), така и на защитата (неоказване на задължително съдействие за предявяване на обвинението и за предявяване на разследването поради постъпване в болница от обвиняемите и позоваване на други служебни ангажименти от адвокатите); ж) възникване на субективно право за обвиняемия наказателното производство да се прекрати — поради неотстраняване на „същественото процесуално нарушение“ в определените срокове?
- 2) При отрицателен отговор [на първия въпрос], коя част от горепосочената правна уредба следва националната юрисдикция да остави без приложение, за да гарантира ефективното приложение на европейското право — [а)] прекратяването на наказателното производство при изтичане на едномесечния срок; или [б)] определянето на горепосочените пороци като

„съществено процесуално нарушение“; или [с)] защита на възникналото по [g)] субективно право — ако е налице възможност това нарушение ефективно да се отстрани в съдебното производство?

- а) Решението за оставяне без приложение на национална правна норма за прекратяване на наказателното производство следва ли да бъде обусловено от:
- i) предоставяне на прокурора на допълнителен срок за отстраняване на „същественото процесуално нарушение“, равен на онзи срок, през който той е бил в обективна невъзможност да го стори поради пречки, дължащи се на защитата,
 - ii) в случая на [подточка i)] — установяване от съда, че тези пречки са резултат от „злоупотреба с право“,
 - iii) при отрицателен отговор на [втория въпрос, буква а), подточка i)] — установяване от съда, че в националния закон остават предвидени достатъчно гаранции за приключване на досъдебното производство в разумен срок.
- б) Решението за оставяне без приложение на националното определяне на горепосочените пороци като „съществено процесуално нарушение“ съответно ли е на европейското право, а именно:
- i) правото по член 6, ал. 3 от Директива [2012/13] за предоставяне на защитата на подробна информация относно обвинението надлежно защитено ли е, ако:
 - тази информация ще бъде предоставена след фактическото внасяне на обвинението в съда, но преди разглеждането му от съда и също така, в предходен момент, преди внасяне на обвинението в съда, пълна информация за основните елементи на обвинението е била предоставена на защитата (относимо за обв. Христов);
 - при положителен отговор на [втория въпрос, буква б), подточка i), първо тире] — тази информация ще бъде предоставена след фактическото внасяне на обвинението в съда, но преди разглеждането му от съда и също така, в предходен момент, преди внасяне на обвинението в съда, частична информация за основните елементи на обвинението е била предоставена на защитата; причина за частичния обем на предоставена информация са пречки от страна на защитата — (относимо за обв. Колев и обв. Костадинов);
 - тази информация съдържа противоречия относно конкретното корупционно изявление (веднъж се посочва, че друг обвиняем словесно е поискал подкуп, а обв. Христов с гримаса е изразил неудовлетворението си, когато подложения на митническа проверка е предложил твърде малко пари, а след това се посочва, че обв. Христов е отправил конкретни думи за искане на подкуп);
 - ii) правото по член 7, ал. 3 от Директива [2012/13] за предоставяне на защитата на достъп до материалите „не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда“ по делото надлежно защитено ли е, ако защитата е имала достъп до основната част от материалите в предходен момент и на защитата е била предоставена възможност да се запознаят с материалите, но те не са се възползвали от тази възможност поради пречки (заболяване, служебни ангажименти) и поради позоваване на национален закон, съобразно който следва да бъдат призовани за достъп до материалите поне три дни по-рано? Необходимо ли е да се даде втора възможност, след отпадане на пречките и поне три дни предварително? Необходимо ли е да се изследва дали тези пречки са обективно съществуващи или представляват злоупотреба с право?
 - iii) законовото изискване „не по-късно от внасяне на обвинението в съда“ в член 6, ал. 3 и член 7, ал. 3 от Директива [2012/13] едно и също значение ли има в двете разпоредби? Какво е неговото значение — преди фактическото внасяне на

- обвинението в съда, или най-късно заедно с внасяне на обвинението в съда или след внасяне на обвинението в съда, но преди съдът да предприеме действия по разглеждане на това обвинение?
- iv) законовото изискване за предоставяне на информация за обвинението и достъп до материалите по делото по такъв начин, че да се гарантира „ефективното упражняване на правото на защита“ и „справедливостта на производството“ по член 6, ал. 1 и член 7, ал. 2 и ал. 3 от Директива [2012/13] едно и също значение ли има в двете разпоредби? Това изискване ще бъде ли спазено ако:
- подробната информация относно обвинението бъде предоставена на защитата макар и след внасяне на обвинението в съда, но преди да бъдат предприети действия по разглеждане по същество на това обвинение и бъде даден достатъчен срок за подготовката на защитата; в предходен момент информация за обвинението е била предоставена в непълен и частичен вид.
 - достъпът до всички материали бъде предоставен на защитата макар и след внасяне на обвинението в съда, но преди да бъдат предприети действия по разглеждане по същество на обвинението и бъде даден достатъчен срок за подготовката на защитата; в предходен момент на защитата е бил предоставен достъп до по-голямата част от материалите по делото.
 - съдът предприеме действия, с които да гарантира на защитата, че всички изявления, които защитата направи след запознаване с подробното обвинение и всички материали по делото, ще имат същия ефект, който биха имали, ако тези изявления са били направени пред прокурора преди внасяне на обвинението в съда.
- v) „справедливостта на производството“ по член 6, ал. 1 и ал. 4, както и „ефективното упражняване на правото на защита“ по член 6, ал. 1 от Директива [2012/13] ще бъдат ли гарантирани, ако съдът приеме да образува съдебно производство въз основа на окончателно обвинение, което съдържа противоречие относно корупционното изявление, но след това даде възможност на прокурора да отстрани това противоречие; също така даде възможност на страните да се ползват в пълен обем от онези права, които те биха имали, ако обвинението е било внесено без такова противоречие?
- vi) правото на защита от адвокат, прогласено в член 3, ал. 1 от Директива [2013/48] надлежно защитено ли е, ако в досъдебната фаза на адвокатата е била предоставена възможност да се яви за уведомяване на междинно обвинение и за осъществяване на пълен достъп до всички материали по делото — но той не се е явил поради служебни ангажименти и поради позоваване на национален закон за призоваване поне 3 дни по-рано? Необходимо ли е да се дава нов срок, след отпадане на тези ангажименти и поне 3 дни по-рано? Необходимо ли е да се изследва дали причината за явяването е уважителна или не, дали е налице злоупотреба с право?
- vii) нарушаването на правото на защита от адвокат, прогласено в член 3, ал. 1 от Директива [2013/48] в досъдебната фаза ще се отрази ли на „реалното и ефективно упражняване на право на защита“, ако съдът, след внасяне на обвинението в съда, предостави на адвоката пълен достъп до окончателното и подробно обвинение, както и до всички материали по делото, след което предприеме действия, с които да гарантира на адвоката, че всички изявления, които адвокатът направи след запознаване с подробното обвинение и всички материали по делото, ще имат същия ефект, който биха имали, ако тези изявления са били направени пред прокурора преди внасяне на обвинението в съда?
- в) Съобразен[о] ли е с европейското право възникналото за обвиняемия субективно право наказателното производство да се прекрати (при горепосочените условия), независимо от възможността вредният ефект от неотстраненото от прокурора „съществено

процесуално нарушение“ да бъде напълно отстранен чрез действия, предприети от съда, в съдебното производство, така че в крайна сметка правното положение на обвиняемия да бъде идентично с онова, което той би имал, ако това нарушение е било своевременно отстранено?

- 3) Следва ли да се приложи по-благоприятният национален режим относно правото за разглеждане на делото в разумен срок, правото на информация и правото на защита от адвокат, ако те — в съчетание с други обстоятелства (процедурата, описана в т. 1), биха довели до прекратяване на наказателното производство?
- 4) Член 3 ал.1 от Директива [2013/48] следва ли да се тълкува като оправомощаващ националния съд да отстрани от участие в съдебното производство адвокат, който е представлявал двама обвиняеми, единият от които е дал обяснения относно факти, които засягат интересите на втория обвиняем, който не дава обяснения.

При положителен отговор — правото на защита от адвокат по член 3, ал. 1 от Директивата ще бъде ли гарантирано от съда, който — след като допусне до участие в съдебното производство адвокат, защитава двама обвиняеми с противоречиви интереси — назначи на всеки един от тях нови и различни служебни защитници?“.

По преюдициалните въпроси

Предварителни бележки

- 45 В началото следва да се посочи, че с определение от 28 септември 2016 г., постъпило в Съда на 25 октомври 2016 г., запитващата юрисдикция установява, че един от обвиняемите в главното производство, г-н Христов, е починал, поради което е постановено прекратяване на наказателното производство спрямо него.
- 46 От текста и от общия разум на член 267 ДФЕС обаче следва, че преюдициалното производство предполага, че пред национална юрисдикция действително е висящ спор, по който тя трябва да постанови решение, в което да може да вземе предвид решението на Съда по преюдициалното запитване (решение от 13 септември 2016 г., *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, т. 24).
- 47 При тези обстоятелства не следва да се отговаря на поставените въпроси, в частта, в която се отнасят до положението на г-н Христов.
- 48 С оглед на това уточнение поставените четири въпроса и подвъпросите им, които частично се припокриват, могат да се разделят в три групи. Въпроси от първи до трети и подвъпросите им следва да се разбират, че се отнасят, първо, до това дали правото на Съюза, по-специално член 325 ДФЕС, допуска национална правна уредба като членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс, и до последиците от евентуалното несъответствие на такава правна уредба с това право, и второ, до правото на информация относно обвинението и до правото на достъп до материалите по делото. Трето, с четвъртия въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да установи обхвата на правото на достъп до адвокат при обстоятелства като разглежданите в главното производство.

Относно произтичащите от член 325 ДФЕС задължения

- 49 С въпроси от първи до трети запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали, що се отнася до престъпления в митническата област, член 325 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която въвежда процедура за прекратяване на

наказателното производство като предвидената в член 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс. При положителен отговор запитващата юрисдикция иска да се установи какви са последиците от несъвместимостта на такава правна уредба с посочената разпоредба от Договора за функционирането на ЕС.

- 50 За да се отговори на тези въпроси, следва да се посочи, че член 325, параграф 1 ДФЕС задължава държавите членки да се борят с измамата и всяка друга незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза, чрез възпиращи и ефективни мерки (вж. в този смисъл решения от 8 септември 2015 г., *Taricco и др.*, C-105/14, EU:C:2015:555, т. 37 и от 5 декември 2017 г., *M.A.S. и M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, т. 30).
- 51 Съгласно член 2, параграф 1, буква а) от Решение 2007/436 собствените ресурси на Съюза включват по-специално митата по Общата митническа тарифа. Поради това съществува пряка връзка между събирането на приходите от тези мита и предоставянето на разположение на бюджета на Съюза на съответните ресурси. Всеки пропуск при събирането на първите може да доведе до намаляването на вторите (вж. по аналогия решение от 5 декември 2017 г., *M.A.S. и M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, т. 31 и цитираната съдебна практика).
- 52 Така, за да се осигури защитата на финансовите интереси на Съюза, държавите членки следва да вземат необходимите мерки, за да гарантират ефективното и пълно събиране на мита, което изисква митническите проверки да се извършват надлежно.
- 53 От изискванията на член 325, параграф 1 ДФЕС следва, че за тази цел държавите членки трябва да предвидят ефективни и възпиращи санкции за нарушения на митническото законодателство на Съюза. Освен това задължението за тези държави членки да предвидят в този случай ефективни, възпиращи и пропорционални санкции е предвидено в член 21, параграф 1 от Регламент № 450/2008 и понастоящем в член 42, параграф 1 от Регламент № 952/2013.
- 54 Макар в това отношение държавите членки да могат свободно да избират приложимите санкции, които могат да бъдат административни, наказателни или съчетание от двете, те трябва да гарантират, че случаи на тежка измама или друга тежка форма на незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза в митническата област, се наказват с ефективни и възпиращи наказателни санкции (вж. в този смисъл решения от 5 декември 2017 г., *M.A.S. и M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, т. 33—35 и цитираната съдебна практика, от 20 март 2018 г., *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, т. 20 и от 2 май 2018 г., *Scialdone*, C-574/15, EU:C:2018:295, т. 34 и 35).
- 55 Държавите членки трябва и да гарантират, че правилата на наказателния процес позволяват ефективно наказване на престъпленията, свързани с такива деяния.
- 56 В настоящия случай обвиняемите в главното производство са обвинени в участие в организирана престъпна група в период от над една година, като са искали от лицата, преминаващи границата между България и Турция, подкупи, за да не извършват митническа проверка и да не отразяват в съответните документи констатираните нередности, а по-специално г-н Костадинов — в укриване на така събраните подкупи.
- 57 Такива деяния, които запитващата юрисдикция квалифицира като системни и продължителни нарушения на митническите правила и които съгласно българското право са престъпления, наказуеми с наказание лишаване от свобода, което според случая може да стигне до шест или до десет години лишаване от свобода, могат да възпрепятстват събирането на митата. Без да се засяга преценката на фактите в главното производство, която следва да се направи от запитващата юрисдикция, тези деяния, изглежда, могат да бъдат квалифицирани като тежка измама или тежка форма на незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза по смисъла на член 325, параграф 1 ДФЕС.

- 58 Нито посочената юрисдикция, нито заинтересованите страни в настоящото производство са поставили под съмнение ефективните и възпиращите наказателни санкции, предвидени в националното право.
- 59 Следва обаче да се провери дали в нарушение на член 325, параграф 1 ДФЕС предвидените в членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс правила не могат да възпрепятстват ефективното наказване на случаите на тежка измама или тежка форма на незаконна дейност, която засяга тези интереси.
- 60 В това отношение от акта за преюдициално запитване е видно, че съгласно посочените членове 368 и 369 националният съд трябва по искане на обвиняемия да постанови прекратяване на наказателното производство, ако след изтичане на срок от две години, увеличен с три месеца и половина и с един месец, прокурорът не приключи разследването, евентуално не повдигне обвинение и не го предяви на защитата, като ѝ предостави достъп до материалите по делото, и не внесе обвинителен акт в съда, или ако допусне съществени процесуални нарушения по смисъла на българското право, които не е отстранил в тези срокове. Когато са изпълнени условията на посочените членове 368 и 369, прекратяването на наказателното производство е задължително, така че съдът е длъжен да го постанови. Прекратяването освен това не подлежи на обжалване и е окончателно.
- 61 От прочита на акта за преюдициално запитване обаче изглежда, че съдът не може в зависимост от особените обстоятелства в случая — по-специално сложността на делото или поведението на страните — да удължава така предвидените срокове, нито да разглежда делото по същество, и както посочва запитващата юрисдикция, самата тя да отстрани евентуалните съществени процесуални нарушения, допуснати в досъдебната фаза, включително и в хипотезата, когато може да отстрани вредните последици от тези нарушения върху правото на защита чрез приемането на подходящи мерки по време на съдебната фаза.
- 62 По-специално от прочита на акта за преюдициално запитване изглежда, че пречките от страна на защитата за редовното предявяване на обвиненията и на материалите, включително евентуалната тактика за отлагане, не възпрепятстват изтичането на срока от три и половина месеца и от един месец, определен на прокурора за да приключи разследването и да внесе делото в съда съгласно член 369 от Наказателно-процесуалния кодекс, и поради това могат да доведат до прекратяване на наказателното производство, което изключва всякакво продължаване на преследването или ново преследване.
- 63 При тези условия следва да се отбележи, че в противоречие с член 325, параграф 1 ДФЕС разглежданата в главното производство национална правна уредба може да попречи на ефективното наказателно преследване и на наказването на деянията, представляващи тежка измама или тежка форма на незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза.
- 64 Що се отнася до последиците от това тълкуване на член 325, параграф 1 ДФЕС, следва да се припомни, че посоченият член предвижда задължение за държавите членки за постигането на точен резултат, без да урежда никакви условия за прилагането на установените в него правила (решение от 5 декември 2017 г., М.А.С. и М.В., C-42/17, EU:C:2017:936, т. 38 и цитираната съдебна практика).
- 65 На първо място, националният законодател трябва да вземе необходимите мерки, за да изпълни това задължение. Така той трябва при необходимост да измени законодателството и да гарантира, че процесуалният ред, приложим при преследването на престъпленията, които засягат финансовите интереси на Съюза, не е формулиран по такъв начин, че поради присъщи за него особености да съществува системен риск за ненаказуемост на деянията, представляващи такива престъпления, както и да гарантира защитата на основните права на обвиняемите лица.

- 66 От своя страна и запитващата юрисдикция, без да изчаква изменение на разглежданата национална правна уредба по законодателен или друг конституционен ред, следва да осигури пълното действие на посочените задължения, като тълкува тази правна уредба, доколкото е възможно, в светлината на член 325, параграф 1 ДФЕС, така както е тълкуван от Съда, или при необходимост да не приложи посочената правна уредба (вж. в този смисъл решение от 8 септември 2015 г., *Taricco и др.*, C-105/14, EU:C:2015:555, т. 49).
- 67 В случай че, както, изглежда, приема запитващата юрисдикция, са налице редица мерки, за да се изпълни въпросното задължение, запитващата юрисдикция следва да определи коя от тези мерки да приложи. По-специално именно националният съд следва да реши дали за тази цел трябва да не вземе предвид изцяло разпоредбите на членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс или да продължи определенияте в тях срокове за прокурора, за да приключи досъдебната фаза на производството и да поправи евентуалните нередности, допуснати в тази фаза, или, тъй като прокурорът в случая е внесъл в посочените срокове обвинителен акт в съда, да започне съдебната фаза на производството и сам да отстрани тези нередности. В това отношение запитващата юрисдикция обаче трябва да следи за това, че в различните етапи на производството има възможност за евентуално умишлено и неправомерно възпрепятстване от страна на защитата на нормалното протичане и на развитието на производството.
- 68 В този контекст и като се има предвид обстоятелството, че разглежданите в главното производство наказателни производства представляват прилагане по-специално на член 325, параграф 1 ДФЕС и следователно на правото на Съюза по смисъла на член 51, параграф от Хартата (вж. по аналогия решение от 20 март 2018 г., *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, т. 21), тази юрисдикция трябва да се увери, че гарантираните с Хартата основни права на обвиняемите лица в главното производство са спазени. Всъщност задължението да се осигури ефективно събиране на собствените ресурси на Съюза не може да се противопостави на спазването на тези права (вж. в този смисъл решения от 29 март 2012 г., *Belvedere Costruzioni*, C-500/10, EU:C:2012:186, т. 23 и от 5 декември 2017 г., *M.A.S. и M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, т. 46 и 52).
- 69 По-специално що се отнася до протичането на наказателното производство, на първо място, посочената юрисдикция следва да вземе необходимите мерки за спазването на правото на защита, гарантирано от член 48, параграф 2 от Хартата, по-специално правото на информация относно обвинението и достъп до материалите по делото. Тъй като тези права са по-специално предмет на втората група въпроси, поставени от запитващата юрисдикция, следва да се вземат предвид точки 78—100 от настоящото решение.
- 70 На второ място, запитващата юрисдикция, когато решава за мерките, които следва да приложи в случая, за да гарантира пълното действие на член 325, параграф 1 ДФЕС, трябва да следи за спазването на правото на обвиняемото лице делото му да бъде разгледано в разумен срок.
- 71 В това отношение следва да се подчертае, че това право представлява общ принцип на правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 17 декември 1998 г., *Baustahlgewebe*/Комисия, C-185/95 P, EU:C:1998:608, т. 21), който е закрепен в член 6, параграф 1 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г., и в член 47, втора алинея от Хартата във връзка със съдебното производство. В областта на наказателното право това право следва да се спазва не само в това производство, но и във фазата на предварителното разследване, от момента, в който е обвинено съответното лице (вж. по аналогия ЕСПЧ, 15 юли 2002 г., *Affaire stratégies et communications* и *Dumoulin* с/у Белгия, CE:ECHR:2002:0715JUD003737097, § 39 и 10 септември 2010 г., *McFarlane* с/у Ирландия, CE:ECHR:2010:0910JUD003133306, § 143).

- 72 Според постоянната практика на Съда разумната продължителност на производството не се определя въз основа на точен максимален срок, определен абстрактно. Тя следва да се преценява в зависимост от конкретните обстоятелства по всяко дело, каквито са важността и сложността на спора, или поведението на компетентните органи и на страните, такава сложност на делото или забавянето му в резултат на поведението на защитата, които могат да обосноват на пръв поглед твърде дългия срок (вж. в този смисъл решения от 26 ноември 2013 г., *Groupe Gascogne/Комисия*, C-58/12 P, EU:C:2013:770, т. 85 и 86 и от 14 юни 2016 г., *Marchiani/Парламент*, C-566/14 P, EU:C:2016:437, т. 99 и 100).
- 73 Поради това, както генералният адвокат по същество посочва в точка 91 от заключението си, запитващата юрисдикция следва да определи дали в случая правото на заинтересованите лица делото им да бъде разгледано в разумен срок е спазено, като вземе предвид не само обстоятелството, че разследването в главното производство се отнася до осем лица, преследвани за участие в организирана престъпна група, като съставомерните факти са се осъществили в период от малко повече от една година, но и евентуално обстоятелството, че настъпилите закъснения могат да се дължат отчасти на поведението на защитата.
- 74 Отново запитващата юрисдикция следва да определи конкретните мерки, които следва да се вземат, за да се гарантира спазването на това право, като отчете всички предлагани от националното право процесуални средства, разгледани в тяхната цялост и тълкувани с оглед на правото на Съюза. В случай че са възможни няколко разрешения, както бе посочено в точка 67 от настоящото решение, за да се осигури пълно действие на произтичащите от член 325, параграф 1 ДФЕС задължения, запитващата юрисдикция следва да избере от различните разрешения тези, които в настоящия случай позволяват да се гарантира въпросното основно право.
- 75 Освен това следва да се подчертае, че запитващата юрисдикция не може да постанови прекратяване на наказателното производство съгласно разглежданата в главното производство национална правна уредба единствено поради това, че прекратяването представлява, както се твърди, най-благоприятното за обвиняемите разрешение с оглед на тяхното право делото им да бъде разгледано в разумен срок и на правото им на защита. Всъщност националните съдилища могат да прилагат националните стандарти за защита на основните права, при условие че не се застрашава по-специално предимството, единството и ефективността на правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 5 декември 2017 г., *M.A.S. и M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, т. 47 и цитираната съдебна практика).
- 76 С оглед на изложените съображения член 325, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която въвежда процедура за прекратяване на наказателното производство като предвидената в членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс, доколкото тази уредба се прилага към производства, образувани за тежка измама или друга тежка форма на незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза в митническата област. Националният съд следва да осигури пълното действие на член 325, параграф 1 ДФЕС, като при необходимост не приложи посочената правна уредба, но същевременно следи за спазването на основните права на обвиняемите лица.

Относно правото на информация относно обвинението и достъпа до материалите по делото съгласно Директива 2012/13

- 77 В началото следва да се отбележи, че запитващата юрисдикция иска тълкуване на разпоредбите на Директива 2012/13 и на една разпоредба на Директива 2013/48 по отношение на правата на обвиняемия и неговия адвокат на информация относно обвинението и на достъп до

материалите по делото. Тъй като обаче втората директива, за разлика от първата, не съдържа конкретна разпоредба, установяваща тези права, в това отношение следва да се тълкува единствено Директива 2012/13.

- 78 С втория и третия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи, първо, дали член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 трябва да се тълкува в смисъл, че предвиденото право на информация относно обвинението е спазено, когато на защитата е предоставена подробна информация относно обвинението след внасянето на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и преди реално да започнат пренията пред него.
- 79 Второ, тази юрисдикция иска от Съда да се установи дали член 7, параграф 3 от Директивата трябва да се тълкува в смисъл, че предвиденото в тази разпоредба право на достъп до материалите по делото е гарантирано, когато компетентните органи са дали на защитата възможност да се запознае с тези материали в хода на досъдебната фаза на наказателното производство, дори когато тя не е могла да се възползва от тази възможност. При отрицателен отговор се поставя въпросът дали това право е спазено, когато на защитата се предложи нова възможност да се запознае с посочените материали след внасянето на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и реално да започнат пренията пред него.
- 80 Трето, при отрицателен отговор на посочените по-горе въпроси тази юрисдикция поставя въпроса за възможността да отстрани нарушенията на разглежданите права в хода на съдебната фаза на производството.
- 81 Въпреки че запитващата юрисдикция трябва да определи дали разпоредбите на Директива 2012/13 са спазени по делото в главното производство и какви конкретни мерки трябва при необходимост да бъдат взети във връзка с това, Съдът следва да ѝ посочи обективните елементи, на които трябва да се основава тази преценка.
- 82 За тази цел следва да се отбележи, че както предвиждат съображение 14 и член 1 от тази директива, тя цели да установи минимални правила за прилагане в областта на информацията, която следва да се предостави на заподозрени или обвинени лица.
- 83 По-специално член 6, параграф 3 от посочената директива предвижда, че държавите членки гарантират, че подробна информация относно обвинението, включително относно характера и правната квалификация на престъплението, както и формата на участие на обвиняемия се предоставя на това лице. Член 7, параграф 2 от същата директива добавя, че заподозрените лица или обвиняемите или техните адвокати следва да получат достъп до доказателствените материали, независимо дали са в полза на обвиняемия или в подкрепа на обвинението, с които разполагат компетентните органи.
- 84 Що се отнася до момента, когато следва да се предостави тази информация и да се даде достъп, член 6, параграф 3 и член 7, параграф 3 от Директива 2012/13 предвиждат единствено съответно че посочената информация се предоставя „не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда“ и че посоченият достъп се предоставя „своевременно, за да може да се упражни ефективно правото на защита, но не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда“.
- 85 Както отбелязва генералният адвокат в точка 98 от заключението си, тези разпоредби не посочват точен момент в това отношение.
- 86 Освен това текстът на тези разпоредби на различните езици не позволява да се уточни недвусмислено последният момент, към който следва да се осигури предоставянето на подробна информация относно обвинението и на достъп до материалите по делото. Всъщност в

текстовете на някои езици, например на френски и нидерландски език, разглежданите разпоредби могат да се тълкуват в смисъл, че посочват или момента, в който компетентният за разглеждането на обвинението по същество съд е сезиран и започва производството пред него, или, както посочва генералният адвокат в точка 100 от заключението си, момента на съвещанието по делото. Обратното, текстовете на други езици, например немски, посочват момента, в който обвинителният акт се внася в съда. Освен това текстовете на английски и италиански език по-специално посочват момента, в който основателността на обвинението се преценява от съда.

- 87 При тези условия посочените разпоредби следва да се тълкуват с оглед на техния контекст и цел (вж. в този смисъл решение от 20 декември 2017 г., Испания/Съвет, C-521/15, EU:C:2017:982, т. 158).
- 88 В това отношение от съображения 10 и 14 от Директива 2012/13 следва, че тя цели чрез приемането на общи минимални правила, регламентиращи правото на информация в наказателното производство, да се повиши взаимното доверие между държавите членки в наказателноправните им системи. Както по същество посочват съображение 14 и съображение 41 от тази директива, за целта тя се основава на правата, предвидени по-специално в членове 47 и 48 от Хартата, и цели насърчаване на тези права.
- 89 Така, както гласят съображения 27 и 28 и членове 6 и 7 от посочената директива, тези членове имат за цел именно да се гарантира ефективното упражняване на правото на защита и справедливият процес (вж. в този смисъл, що се отнася до член 6, решение от 22 март 2017 г., Транса и др., C-124/16, C-188/16 и C-213/16, EU:C:2017:228, т. 38 и цитираната съдебна практика).
- 90 Тази цел обаче изисква обвиняемият да получи подробна информация относно обвинението и да има възможност да се запознае с материалите своевременно, към момент, който да му позволи да подготви ефективно защитата си, както предвижда и член 7, параграф 3 от Директива 2012/13 относно достъпа до материалите по делото, който уточнява, че предоставянето на непълна информация и на частичен достъп до тези материали са недостатъчни в това отношение.
- 91 Тази директива не изисква подробната информация относно обвинението и достъпът до материалите по делото да се предоставят в един и същи момент. Освен това съответният момент може с оглед на обстоятелствата в случая и вида на разглежданото производство да предшества, да съвпада с или да следва сезирането на съда.
- 92 Въпреки това посочената цел и правилното протичане на производството предполагат по принцип и без да се засягат особените или опростените процедури, посоченото предоставяне на информация и възможността за достъп до материалите да се предостави най-късно до момента, когато реално започват пренията относно основателността на обвинението пред съда, който е компетентен да се произнесе по тази основателност.
- 93 Всъщност с предоставянето на тази информация и на достъпа обвиняемият или неговият адвокат се информира по-точно за деянията, за които лицето е обвинено, за правната им квалификация и за доказателствата за извършването на деянията. Възможността за запознаване с тази информация и тези материали най-късно в началото на пренията е съществена с цел да позволи на това лице или на неговия адвокат да участва пълноценно в производството при спазване на принципа на състезателност и на равни процесуални възможности, така че ефективно да изрази становището си.

- 94 В случай на евентуално неизпълнение на това изискване Директива 2012/13 допуска обаче съдът да вземе необходимите мерки за отстраняването му, при условие че правото на защита и това на справедлив процес са надлежно защитени.
- 95 Освен това посоченото изискване не изключва възможността информацията относно обвинението, предоставена на защитата, да бъде изменена впоследствие, по-специално по отношение на правната квалификация на деянията, в които лицето е обвинено, нито възможността да се прилагат нови доказателства към делото по време на пренията. Обвиняемият или неговият адвокат обаче трябва да бъде уведомен за такива изменения и за новите доказателства в момент, в който все още разполага с възможност да реагира ефективно преди съвещанието. Тази възможност е предвидена и в член 6, параграф 4 от Директивата, който предвижда, че заподозрените лица или обвиняемите се информират незабавно за промени в информацията, предоставена в съответствие с настоящия член, настъпили в хода на наказателното производство, когато това е необходимо, за да се гарантира справедливостта на производството, и в член 7, параграф 3 от посочената директива, който гласи, че в случай че компетентните органи съберат нови доказателствени материали, своевременно се предоставя достъп до тях, така че да могат да бъдат взети предвид.
- 96 При всяко положение, във всички случаи, посочени в точки 92, 93, 94 и 95 от настоящото решение, и независимо от момента, в който е предоставена подробна информация относно обвинението и достъп до материалите по делото на обвиняемия и неговия адвокат при спазване на принципа на състезателност и на равни процесуални възможности, трябва по-специално да се предостави достатъчен срок за запознаване с тази информация и тези материали и да им бъде предоставена възможност ефективно да подготвят защитата, да представят евентуално становища и при необходимост да направят всякакви допустими съгласно националното законодателство искания, по-специално за събиране на доказателства. Както посочва генералният адвокат в точка 101 от заключението си, това изискване означава при необходимост делото да се прекъсне и да се отложи за по-късна дата.
- 97 Накрая, доколкото запитващата юрисдикция поставя по-специално въпроса за условията за упражняване на правото на достъп до материалите по делото, предвидено в член 7, параграфи 2 и 3 от Директива 2012/13, следва да се уточни, че в случай че обвиняемият или неговият адвокат е призован, по негова молба, да се запознае с тези материали в хода на досъдебната фаза на производството, но поради уважителни или независещи от волята му причини не може да се яви в определения ден, зачитането на правото на защита и справедливият процес, чието постигане е цел на тази разпоредба, изискват разследващите органи или съдът, според случая, да вземат необходимите мерки, за да осигурят на това лице или на неговия адвокат нова възможност да се запознае с посочените материали. При спазване на изложените в точки 90—93 и 96 от настоящото решение съображения посочената разпоредба допуска предоставянето на такава нова възможност след внасянето на обвинителния акт в съда.
- 98 В този контекст обаче съдът трябва да осигури подходящ баланс между, от една страна, спазването на правото на защита, а от друга страна, необходимостта да се осигури ефективност на наказателното преследване и на наказването на престъпленията, които засягат финансовите интереси на Съюза, и да се гарантира, че производството се води в разумен срок, като се вземе предвид евентуалното умишлено възпрепятстване от страна на защитата на нормалния ход на това производство.
- 99 От гореизложеното следва, че член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска подробна информация относно обвинението да бъде предоставена на защитата след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и преди началото на пренията пред него, или, когато така

предоставената информация впоследствие е изменена, след началото на тези прения, но преди съвещанието, при условие че съдът вземе всички необходими мерки, за да гарантира спазването на правото на защита и справедливия процес.

- 100 Член 7, параграф 3 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че националният съд следва да се увери, че на защитата е предоставена ефективна възможност за достъп до материалите по делото, като при необходимост този достъп може да се предостави след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и преди началото на пренията пред него, или, когато в хода на производството са представени нови доказателства по делото — след началото на тези прения, но преди съвещанието, при условие че съдът вземе всички необходими мерки, за да гарантира спазването на правото на защита и справедливия процес.

Относно правото на достъп до адвокат съгласно Директива 2013/48

- 101 С четвъртия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 1 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска, от една страна, национална правна уредба, която задължава националния съд против волята на двама обвиняеми да отстрани упълномощения от тях адвокат, поради това че интересите на тези обвиняеми са противоречиви, а от друга страна, този съд да позволи на посочените лица да упълномощят нов адвокат или при необходимост сам да назначи служебно двама адвокати на мястото на първия.
- 102 В началото следва да се отбележи, че съгласно член 15, параграф 1 от тази директива, макар срокът за транспонирането ѝ да не е изтекъл към момента на сезиране на Съда от запитващата юрисдикция с настоящото преюдициално запитване, този срок е изтекъл на 27 ноември 2016 г. При това положение Директивата е приложима към положението на обвиняемите по делото в главното производство.
- 103 Съгласно член 1 от Директива 2013/48 тя установява минимални правила относно по-специално правото на заподозрени и обвиняеми в наказателно производство на достъп на адвокат. По-конкретно, член 3, параграф 1 от тази директива задължава държавите членки да гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които им позволяват реално и ефективно да упражнят правата си на защита.
- 104 Както по същество следва от съображение 12 от посочената директива, тя цели да насърчи по-специално правото на съвети, защита и представителство, прогласено в член 47, втора алинея от Хартата и правото на защита, гарантирано с член 48, параграф 2 от нея.
- 105 Както се посочва в Разясненията относно Хартата на основните права (ОВ С 303, 2007 г., стр. 17), посоченият член 48, параграф 2 съответства на член 6, точка 3 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и съгласно член 52, параграф 3 от Хартата има същото значение и обхват.
- 106 От практиката на Европейския съд по правата на човека обаче по същество следва, че макар правото на достъп на адвокат, предвидено в посочения член 6, точка 3, да включва възможността за съответното лице да се обърне към адвокат по свой избор, тази възможност не е абсолютна (вж. в този смисъл ЕСПЧ, 29 септември 1992 г., *Croissant c/y Германия*, CE:ECHR:1992:0925JUD001361188, § 29 и ЕСПЧ, 14 януари 2003 г., *Lagerblom c/y Швеция*, CE:ECHR:2003:0114JUD002689195, § 54). Така тя може да бъде предмет на определени ограничения, при условие че те са предвидени в закона, съответстват на цел от общ интерес и са пропорционални на тази цел.

- 107 В случая от акта за преюдициално запитване е видно, че разглежданата в главното производство правна уредба цели да гарантира правото на обвиняемите на ефективна защита.
- 108 Следва обаче да се отбележи, че тази цел, която отговаря точно на целта на член 3, параграф 1 от Директива 2013/48, е легитимна и тази правна уредба е пропорционална на целта.
- 109 В това отношение следва да се подчертае, че е необходимо да няма конфликт в интересите при адвоката, за да се гарантира ефективността на правото на защита. Както посочва генералният адвокат в точка 110 от заключението си, един адвокат не може да защитава цялостно и ефективно двама обвиняеми в едно производство, ако те имат противоречиви интереси, по-конкретно ако единият от тях дава обяснения, които могат да бъдат ползвани срещу другия, без последният да потвърждава тези обяснения.
- 110 При тези условия отстраняването на този адвокат и заместването му с други двама упълномощени от обвиняемите адвокати или от двама служебно назначени адвокати, изглежда, може да гарантира ефективността на правото на защита и на правото на достъп до адвокат.
- 111 Ето защо на четвъртия въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 1 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която задължава националния съд против волята на двама обвиняеми да отстрани упълномощения от тях адвокат, поради това че интересите на тези обвиняеми са противоречиви, и допуска този съд да позволи на посочените лица да упълномощят нов адвокат или при необходимост сам да назначи служебно двама адвокати на мястото на първия.

По съдебните разноски

- 112 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

- 1) **Член 325, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която въвежда процедура за прекратяване на наказателното производство като предвидената в членове 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс, доколкото тази уредба се прилага към производства, образувани за тежка измама или друга тежка форма на незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза в митническата област. Националният съд следва да осигури пълното действие на член 325, параграф 1 ДФЕС, като при необходимост не приложи посочената правна уредба, но същевременно следи за спазването на основните права на обвиняемите лица.**
- 2) **Член 6, параграф 3 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство трябва да се тълкува в смисъл, че допуска подробна информация относно обвинението да бъде предоставена на защитата след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и преди началото на пренията пред него, или, когато така предоставената информация впоследствие е изменена, след началото на тези прения, но преди съвещанието, при условие че съдът вземе всички необходими мерки, за да гарантира спазването на правото на защита и справедливия процес.**

Член 7, параграф 3 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че националният съд следва да се увери, че на защитата е предоставена ефективна възможност за достъп до материалите по делото, като при необходимост този достъп може да се предостави след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и преди началото на пренията пред него, или, когато в хода на производството са представени нови доказателства по делото, след началото на тези прения, но преди съвещанието, при условие че съдът вземе всички необходими мерки, за да гарантира спазването на правото на защита и справедливия процес.

- 3) Член 3, параграф 1 от Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която задължава националния съд против волята на двама обвиняеми да отстрани упълномощения от тях адвокат, поради това че интересите на тези обвиняеми са противоречиви, и допуска този съд да позволи на посочените лица да упълномощят нов адвокат или при необходимост сам да назначи служебно двама адвокати на мястото на първия.

Lenaerts	Tizzano	Silva de Lapuerta
Ilešič	Da Cruz Vilaça	Malenovský
Levits	Juhász	Borg Barthet
Bonichot	Biltgen	Jürimäe
Lycourgos	Vilaras	Regan

Обявено в открито съдебно заседание в Люксембург на 5 юни 2018 година.

Секретар
A. Calot Escobar

Председател
K. Lenaerts